

Hogy teljes legyen a kép, említsük meg még a Viața Românească januári mellékletében és a jași-i irodalmi folyóiratban, a *Convorbiri Literare*-ben (1973. jan. 15. sz.) megjelent Petőfi-fordításokat.

Madách Imre születésének 150. évfordulója sem maradt visszhangtalanul a román irodalmi folyóiratokban. A kolozsvári *Steaua* 1973. 4. számában Gavril Soridon ismerteti drámáirónk legfontosabb műveit A megdicsőült vesztes (Un înfrînt glori-ficat) című cikkében, s Az ember tragédiája központi helyet foglal el elemzésében. Hírt ad az évfordulóról a bukaresti România Literară is. De a legjelentősebb Madách vonatkozású eseménynek kétségtávol a *nagybányai román Állami Színház* terve ígérkezik. Az ember tragédiáját akarják színre vinni — első ízben románul. Octavian Goga nagyszerű fordítása teszi a színházi bemutatót lehetővé, továbbá Rappaport Ottó rendezői közreműködése, aki már Kolozsváron a magyar színházban rendezte a Tragédiát.

Octavian Goga neve szemlénkben mint műfordító fordult több alkalommal elő, a román Nagyvilág, a *Secolul 20.*, idei 2. száma közöl részletet *Domokos Sámuel* budapesti egyetemi tanár Octavian Gogáról írott könyvéből (O. G., a költő és a műfordító. Bukarest, 1972.) *L. Voita* fordításában. Magát a könyvet *Nicolae Balota* ismerteti a román olvasók számára.

Külföldi folyóiratszemle című rovatában a marosvásárhelyi román írók havi folyóirata, a *Vatra*, rövid ismertetések formájában rendszeresen figyelemmel kíséri a magyar folyóiratokat, az idei év 4. számában sorra került a Tiszatáj is, a januári és a februári szám néhány írásáról tájékoztatta olvasóit.

K. B.

Szovjetunió

A *Zvezda* 1973. júniusi számában jelent meg Leonyid Frolov *Rakodómunkások* című elbeszélése. Hősei hétköznapi emberek, akik az ország különböző tájairól a jobb kereset reményében verődtek össze egy brigádba. Ahány brigádtag, annyi emberi sors. Napközben a munkában egyik a másikat ejti ámulatba erejével, ügyességével, rátermettségével. Az esték azonban semmittevessel telnek a munkásszálláson, a kis falu, Haranoja vasútállomásának rakodómunkásait az unalom gyötri. A fiatalabbak még csak elfoglalják magukat valahogy, el-eljárnak a falubeli lányokhoz, az idősebbek azonban vodkába ölik minden vigalmukat és keserűségüket. Az egyhangú életet két új brigádtag érkezése teszi egy rövid időre színesebbé, van kikkel élcelődniük. Ez sem tart azonban sokáig, hiszen a két jövevényt gyorsan befogadja a brigád. A nehéz sorsú Pozsarszkij előtt — ő az elbeszélés talán legkevésbé szimpatikus hőse — egyszerre megcsillan egy új és jobb munka lehetősége a távoli Szibériában.

A brigád azonban nem engedi el Pozsarszkijt, elég a vándorlásból, dolgozni és élni kell. Pozsarszkij marad, és a régi helyén próbál mindent újrakezdeni.

A *Voproszi Lityeraturi* 1973. májusi számában Alekszandr Adamovics minszki kritikus és A. Cvetkov polémiáját olvashatjuk Vaszil Bikov legújabb háborús elbeszéléseiről. A nálunk is jól ismert és nagyrabecsült belorusz író olyan kitűnő elbeszélésekkel és kisregényekkel hívta fel magára a magyar olvasók figyelmét, mint az Alpesi ballada, Harmadik rakéta, a Halottaknak nem fáj, Obelisz. Bikov eddigi életművét a szovjet kritika nagyra értékeli bár, ugyanakkor rámutat elbeszéléseinek problematikus vonásaira is. Vaszil Bikov háborús kisprózájában olyan kérdésekkel viaskodnak író és hőse, amik túlmutatnak a háború feltette erkölcsi kérdéseken. Helyesen veszi észre Adamovics, hogy a háború realitása Bikov tolla alatt nem

veszítette el aktualitását, bár jó fél évszázad múlt el azóta, éppen ellenkezőleg magába szívta az ötvenes-hatvanas évek problémáinak, vitáinak, gondolatainak minden izzását. Bikov írásaiban kiélezett erkölcsi kérdésekkel találja magát szemben az olvasó: hogyan tud — pusztulva is — kritikus szituációkban mégis helytállni és győzni az ember? Milyen eszközök engedhetők meg a cél elérése érdekében? Hogyan maradhat embertelen körülmények között is ember az ember? Bikov hősei a háború közepette szélsőségesen válságos helyzetekben élnek át hallatlan erkölcsi komolysággal a választás próbára tevő szituációját. Az írónak ebből az erkölcsi problémák iránti fokozott érdeklődéséből következik egy műfaji sajátosság is. Bikov írásainak legtöbbször ugyanis parabola, súlyos morális kérdésekkel terhelt példabeszéd, amely gyakran a didaktikától sem mentes. Bikov elbeszéléseinek példabeszédszerűségét mindkét vitatkozó fél felismeri, igaz, más-más alapállásból ítéli meg. Cvetkov szerint Bikovnál a példabeszéd gyakran egyfajta kísérletbe megy át, ahol élő emberek is a kísérlet tárgyai lesznek. Az író gyakran már kész, kialakult, megállapodott jellemeket választ ki és ezek erkölcsi teherbírását kiélezett élethelyzetekben teszi próbára. Ez aztán nemegyszer a konfliktusok elszegényedéséhez, illetve a realitáson vett erőszakhoz vezet. A kritikus úgy véli, hogy az az alternatíva, amit Bikov állít hősei elé, hogy tudniillik vagy tiszta lelkiismerettel meghalni, vagy a bűn nyomasztó terhével tovább élni — még a háborúban is leegyszerűsített kérdésseltevésnek tűnik.

A belorusz Mikola Arocsko *Poéma: válság vagy újjászületés* című tanulmányában a műfaj XX. századi lehetőségének kérdését boncolgatja. Cikke a *Lityeraturnoje Obozrenyje* (Irodalmi Szemle) májusi számában jelent meg. Rövid történeti áttekintés után a szerző azt vizsgálja, hogy napjaink irodalmában a poémának mint műfajnak milyen típusai vannak? Így viszonylag nagy teret szentel a monológ-poéma és a dráma irányába mozgó poéma elemzésének. Megállapítja, hogy a poéma pszichológizáló tendenciája, szemben az epikai hitelességre való korábbi törekedéssel, korunk irodalmának szükségszerű jelensége. A címben jelzett kérdésre válaszolva Arocsko arra a megállapításra jut, hogy a poéma csak akkor lehet a mai kor bonyolult emberi kapcsolatait kifejezni hivatott, újjászülető műfaj, ha egyszerre van benne jelen a „lélektani elemzés, a lírai szintézis és a lényeg drámai megjelenítése”. Így képes a poéma magas szinten általánosítani a kor lényeges társadalmi tendenciáit és életjelenségeit.

A poétikai kutatásokkal foglalkozó hazai szakemberek figyelmébe ajánlhatjuk Leontyev szovjet pszichológusnak a költői nyelvről írott érdekes tanulmányát. A *Voproszi Lityeraturi* ez évi júniusi számában jelent meg Leontyev értekezése. A tanulmányíró pszichológus tulajdonképpen két kérdést tárgyal. Az egyik a művészet pszichológiai funkciója, a másik pedig a befogadói magatartás pszichológiai determinációja. Az első kérdés tulajdonképpen arra igyekszik választ adni, hogy mikor és milyen körülmények között lép színre a művészet. Leontyev úgy véli, ami nem fejezhető ki verbálisan — logikailag kifejezhető emocionálisan — művészen. Ami az egész ember személyiségének komplex pszichológiai aktivitását követeli, ott színre lép a művészet. A második kérdést vizsgálva a szerző kiemeli, hogy a költészet értése-élvezése függ a befogadó esztétikai kultúrájától, és nem utolsósorban attól is, mennyire van birtokában a költői nyelv értésének. Ez a költészet fejlődésének is egyik emeltyűje. A költői nyelv egész rendszerét kell értenie a befogadónak, hogy alkotó és „fogyasztó” a művészet által értsék egymást — hangsúlyozza Leontyev akadémikus.

B. N. I.